

Fa. Th. Bremer & Zonen
Molenbouw

Onderwerp: Adorp, 8 april 1964.
Molen te Farmsum.

Hooggeachte mevrouw Van der Veen,
Op uw verzoek hebben wij onze begroting van 10 aug. 1962 voor het
herstel van de molen te Farmsum herzien.

1. Uithalen van beide roeden, nieuwe bussen voor hekken, 55 nieuwe heklatten, nieuw voorhek met windborden, achterhek opgetuigd als zeilroede en roeden weer aanbrengen	f	3.802.--
2. Stelpost voor eventuele reparatie aan de roeden, hetzij klinken of lassen	"	950.--
3. Nieuwe stelling met eikehouten buitensluitingen en liggers en schoren en vuren dek van 4 cm	"	7.016.--
4. Uithalen pelstenen, monteren pelstenen op pelzolder, inkorten pelsteenspillen, stelpost	"	1.200.--
5. Opvijzelen achtkant voor het aanbrengen van de betonning, recht zetten achtkant, hardhouten vulstukken onder de achtkantstijlen	"	1.207.--
6. Vrachten	"	300.--
7. Nieuwe staart met haspel	"	1.220.--
8. Twee nieuwe lange schoren, van de oude twee korte schoren	"	736.--
9. Herstel rietbedekking bestaande uit vier velden nieuw gedekt, de andere vier velden repareren, kapbekleding herstellen alsmede de afdekking van de kap	"	3.623.--
10. Verf- en teerwerk	"	2.070.--
11. Post voor onvoorzien, zoals rietlatten	"	1.000.--
		<hr/>
	Totaal	f 23.124.--
		<hr/> <hr/>

Kostenbegroting restauratie windkorenmolen Aeolus te Farmsum

	Materiaal	Loon
12,5 cbm. gewapend beton onder funderingen a 115 gl.	f 1.437.--	f 600.--
Grondwerk en vervoer	150.--	800.--
9 cbm. gewapend betonvloer a f 95.--	855.--	235.--
latten	10.--	
stenen vloer uitbreken + vervoerkosten	125.--	100.--
16 gewapende consoles onder bestaande balken brengen, balken stutten enz.	110.--	800.--
32 bouten	32.--	
gewapend betonbalk met uitstek onder zwikstelling + bekisting en bestaande houten plaat uitbreken en stutten	375.--	1.000.--
spijkers, schroeven, etc.	25.--	
Gehele muutwerk opnieuw invoegen, uithakken en waar nodig herstellen ± 200 cbm. zoutzuur etc.	25.--	4.300.--
mortel, zand en kalk	100.--	
muurwerk boven zwikstelling afbreken, schoonbikken en opnieuw metselen	50.--	600.--
Hulpmaterialen, steiger, etc.	475.--	200.--
beneden ingang 1 kozijn met ronde belicht. en dubbele deuren + deuren afhangen en in muutwerk plaatsen en bijwerken	240.--	105.--
hang- en sluitwerk	30.--	
15 glaskozijnen met ramen in muurwerk zetten en bijwerken	560.--	800.--
hang- en sluitwerk	60.--	
4 nieuwe glaskozijnen met ramen + inzetten	140.--	200.--
2 kozijnen met deuren boven zwikstelling, deuren afhangen, enz.	210.--	75.--
hang- en sluitwerk	20.--	
8 stuks nieuwe ramen in rietdak plaatsen en omtimmeren	240.--	200.--
Stucadoerswerk: bestaande afbikken en opnieuw stucadoeren plm. 250 m2	1.500.--	500.--
materialen	175.--	
6 bestaande oude houten vloeren afbreken en nieuwe houten vloeren van 32 mm geschaafde delen, timmeren plm. 400 m2	4.400.--	1.275.--
spijkers	40.--	
5 nieuwe trappen maken, treden en bomen	950.--	550.--
4 x 23 m2 + leuning en hekwerk		
nieuwe zolderbalken voor onder de zolder		
6,5 x 15. 125 m geschaafd	375.--	100.--
	<u>f 12.709.--</u>	<u>f 12.440.--</u>
		f 25.149.--.

April 1964.

Fa. Joh. Vos,
aannemersbedrijf en scheepstimmerman,
Waterstraat 46, D e l f z i j l .-

Specificatie subsidiëring windkoren molen „Noelus“ nabij de oude zeehuis te Delfzijl.

Nr.	Omschrijving	Bedragen van:	
		herstel	subsidie
<u>Prijsopgave fa. Th. Bremer en Zonen te Adorp.</u>			
1.	Withalen van beide roeden, nieuwe bussen in hekgeten, 55 nieuwe heklatten, nieuw voorhek met windborden, achterhek opgetuigd voor zeilen, weer aanbrengen roeden	f 3350.-	f 3350.-
2.	Stelpost voor eventuale reparatie aan roeden hetzij klinken of lussen	850.-	-
3.	Nieuwe stelling met eikenhouten buitensluifingen, liggers en schoren, dek van 4cm. vuren hout	6101.-	5000.-
4.	Withalen maal- en pelstaren, takraad, koningspil.	1000.-	-
5.	Opvijzelen achtkant voor het aanbrengen van de betonring, rechtzotten van het achtkant, hardhouten uitstukken onder de achtkantstijlen	1050.-	1050.-
6.	Vrachten	200.-	-
7.	Nieuwe staart met nieuwe haspel	1020.-	1020.-
8.	Twee nieuwe lange schoren en van de oude twee korte schoren	640.-	640.-
9.	Herstel riet bedekking: bestaande uit 4 velden nieuw gedekt de andere 4 velden herstellen, kap bedekking herstellen en de afdekking van de kap vernieuwen	3150.-	3150.-
10.	Verf- en teerwerk van demolen <u>uitwendig</u>	1800.-	1800.-
11.	Post voor onvoorzien	4000.-	-
<u>Prijsopgave Aann. Bedrijf v.h. fa. E. de Boer en Z. Delfzijl.</u>			
12.	Hulpmateriaal, steigers, keet etc.	1150.-	-
13.	Ran- en afroer-hulpmateriaal, opruimen, afvoer puin etc.	490.-	-
14.	12.5 m ³ gew. beton aan versterking fundering met graafwerk, aanvullen en bekistingwerk	2550.-	2550.-
15.	9 m ³ gew. beton voor nieuwe begane grondvloer, compleet met buitendeurdorpel en graafwerk	1600.-	1600.-
16.	3 m ³ beton aan werkvloer	230.-	230.-
Transporteren		f 29261.-	f 20470.-
		= 543.02	

nr.	Omschrijving	Bedragen van:	
		herstel	subsidie.
	Transport	f 29261.-	f 20470.-
17.	1 stel nieuwe hoofdingangdeuren compleet, met vervangen borenraam, hang- en sluitwerk en bijwerken metselwerk	620.-	620.-
18.	15 stuks nieuwe glaskozijnen met ramen aanbrengen met hak- en breekwerk en weder aan metselen	1230.-	800.-
19.	Reparatie metselwerken onder-bouw	630.-	630.-
20.	Het gehele metselwerk schoonmaken door zandstralen ± 250 m ² met hulp	2900.-	-
21.	Voegwerken gehele molen	555.-	555.-
22.	Wit hakken oude voegen	400.-	400.-
23.	3 stuks zolders uithalen waarvan 2 stuks opnieuw stellen	530.-	530.-
24.	16 stuks beton consoles aanbrengen voor zolderbalken met profilering en anterwerk, compleet met hakwerk etc.	1440.-	1000.-
25.	Nieuw vloerhout op 2 zolders dik 32 mm.	1640.-	1000.-
26.	Betonringbalk aanbrengen onder aichtkant in 4 secties, compleet met hakwerk bij metselen bekisting etc.	2140.-	2140.-
27.	2 stel nieuwe deuren met kozijn op zwichtstelling met hang- en sluitwerk	220.-	220.-
28.	4 stel nieuwe glaskozijntjes met ramen, compleet met hang- en sluitwerk	400.-	400.-
29.	Afbreken veldmuren en weder op metselen met specie en voegwerk	1000.-	200.-
30.	1 nieuwe vloer met liggers en 32 mm. vloerhout op de takradzolder	760.-	300.-
31.	1 nieuwe tussen vloer idem	710.-	250.-
32.	1 nieuwe vloer op kapzolder hoogte	620.-	200.-
33.	1 stuks nieuwe raampjes met ontimmering in rietbedekking	600.-	600.-
34.	5 stuks nieuwe trappen met leuningen en ontimmering van de trapgaten	1400.-	900.-
	Transporteren	f 47304.-	f 31303.-

nr.	Omschrijving	Bedragen van:	
		herstel	subsidie
	transport	f 47304.-	f 31303.-
35.	Af blikken muurwerk binnen en geheel opnieuw stucen deuren met water-kerende onderlaag	020.-	-
36.	Ran onvoorziene werken	1300.-	-
37.	Winst, risico en omzetbelasting	3600.-	-
	Totaal	f 53024.-	f 31303.-

Uit te keren subsidie provincie:
 10% van f 31303.- = ronde f 3140.-

„DE HOLLANDSCHE MOLEN”
VEREENIGING TOT BEHOUD VAN MOLENS
IN NEDERLAND

AMSTERDAM-C., 28 september 1964
Reguliersgracht 9   Telefoon 238703   dK/tm
Postrekening 113590

Aan de Groninger Molencommissie,
t.a.v. de Heer Jongsma,
Martinikerkhof,
GRONINGEN.

Mijne Heren,

Volgens afspraak tijdens de vergadering van de Molencommissie zouden wij U nader van advies dienen met betrekking tot de wijziging van de ramen in de Korenmolen te Farsum, gemeente Delfzijl.

Ingesloten doen wij U de brief van Gemeentewerken van Delfzijl toekomen van 4 september jl. alsmede de tekening van Gemeentewerken.

Voorts sluiten wij een afdruk in van onze tekening 6312/1 welke destijds is overlegd t.b.v. de subsidiërende instanties. Op grond van de wijzigingen welke op deze tekening zijn aangegeven is de goedkeuring van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen gevolgd en het komt ons juist voor deze tekening aan te houden voor de uitvoering van het werk.

Met de meeste

Hoogachting,

A. J. de Koning
A.J. de Koning,
Technisch Adviseur.

ref. 284 Jolen 29

Nr. 285

AAN:

De Heer Directeur van
Gemeentewerken van Delfzijl,
Raadhuis Delfzijl.

Raamindeling wkm.
Aeolus te Farmsum

Groningen, 12 oktober 1964.

In antwoord op uw brief d.d. 4 september 1964, nr. 5227,
berichten wij u het volgende.

Ten behoeve van de behandeling van het onderhavige restau-
ratieplan door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is in-
dertijd door de Vereniging De Hollandsche Molen een plan
tot wijziging van de molen te Farmsum overgelegd. Op basis
van deze tekening, die u hierbij aantreft ter kennisneming
en terugzending, heeft het Ministerie van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen goedkeuring aan het plan gehecht en de
rijkssubsidie toegekend.

Het komt ons juist voor deze tekening aan te houden voor de
uitvoering van het werk.

Namens de Provinciale
Groninger Molencommissie,

(voorzitter)

Bijl. 1 tek. De Holl. Molen
nr. 6312/1

(secretaris)

Rijkdienst voor de Monumentenzorg

Nr. 137.213

Voorburg, 13 november 1964.

korenmolen Aeolus
te Farmsum.

Met zijn brief van 26 aug. 1963 afd OKN X 97550, heeft de Staatssecretaris van O K W een subsidie toegezegd in de restauratiekosten van de voormalige korenmolen te Farmsum, mits in de molen niet meer ramen zouden worden gemaakt dan op een bij uw subsidieaanvraag overgelegde tekening waren aangegeven.

Naar mij ter ore komt zijn, in afwijking van de door de Staatssecretaris gestelde voorwaarden, toch meer ramen aangebracht. Ik verzoek u mij per omgaande terzake volledig in te lichten onder overlegging van een tekening, waarop de aangebrachte ramen zijn aangegeven, en van foto's, die de feitelijke toestand van het ogenblik in beeld brengen.

De hoofddirecteur van de Rijksdienst
voor de Monumentenzorg,

w.g. Mr. R. Hotjzke.

Mevrouw L. van der Veen-Dijk
Venjelaan 3
Delfzijl.

Verslag van het bezoek aan de windkorenmolen Aeolus te Farmsum, gemeente Delfzijl, op vrijdag 20 november 1964 te 11.15 uur.

- - - - -
Bij de molen zijn aanwezig de heren:

Chr. Bremer, molenmaker te Adorp;

Joh. Vos, aannemer en sloopstimmerman te Delfzijl;

B.K. Noorman, namens Gemeenwerken Delfzijl;

L.J. van der Veen, eigenaar van de molen;

H. Doedens, technisch lid van de Molencommissie;

R. Streuper, technisch lid van de Molencommissie;

B. Jongasma, secretaris van de Groninger Molencommissie.

Deze bijeenkomst is georganiseerd naar aanleiding van gerezen moeilijkheden ten aanzien van:

- a. de voortgang van de restauratie en de betaling van reeds door de aannemer en de molenmaker ingediende rekeningen;
- b. het aantal in de molen te plaatsen ramen en de maatvoering daarvan. De heer en mevrouw Van der Veen hebben een brief, gedateerd 13 november 1964, nr. 137.213, van de Hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg ontvangen. Deze vraagt opheldering over de vraag of er meer ramen in de molen worden aangebracht dan in het ontwerp, waarop de subsidietoekenning was gebaseerd, staan aangegeven.

Ad a. De heer Doedens heeft de rekeningen akkoord bevonden. De aannemer Vos heeft wel de helft van alle hem opgedragen werk reeds verricht. Een uitbetaling van ongeveer de helft van de aannemingssom kan plaatsvinden. De molenmaker Bremer heeft nog maar een paar onderdelen van het aangenomen werk uitgevoerd. Zijn rekening klopt met de desbetreffende onderdelen van zijn inschrijving. De heer Van der Veen wil voor afdoening zorgdragen. De heer Bremer deelt mee met ongeveer drie weken de nieuwe stelling te zullen aanbrengen.

De aannemer vraagt aan de technische leden advies over het wederaanbrengen van het boograam boven de deur. Deze boog past niet meer in het wat verschoven muurwerk. De technische leden geven hem advies voor het weer passend maken van het muurwerk. De nieuwe houten deur ware uit te voeren met sponningschroten.

Ad b.

De feiten: Bij brief d.d. 26 aug. 1963, OKN 97550, deelt het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen aan mevrouw Van der Veen mede, subsidie te willen verstrekken op het nieuwe plan tot restauratie. Een voorwaarde is daarbij, dat in de molen niet méér ramen worden gemaakt, dan in de gewijzigde, door Gedeputeerde Staten bij brief d.d. 15 mei 1963, nr. 5473/WW, aan de Staatssecretaris van O., K. en W. voorgelegde, tekening zijn aangegeven. De betrokken tekening is gemaakt door De Hollandsche Molen, schaal 1 à 50, genummerd 6312/1, formaat 75/105, en gedateerd februari 1963. Deze tekening is, naar uit de brief d.d. 19 november 1964 van de heer J.G. Buys, assistent-adviseur van De Hollandsche Molen, aan het lid van de Molencommissie B. van der Veen Czn, blijkt, door D.H.M. op 19 februari 1963 aan het architectenbureau Delken en Rozema toegezonden. Deze tekening heeft de heer B. van der Veen Czn hedenochtend ontvangen en aan de secretaris doorgegeven. Ook werd de secretaris bij brief d.d. 28 september 1964 door D.H.M. van een afdruk van deze tekening voorzien. Dat geschiedde naar aanleiding van een afspraak in de 66-ste vergadering van de Groninger Molencommissie. Ter gelegenheid van die vergadering werd aan de heer De Koning een plan van Gemeentewerken Appingedam, gedateerd 28 aug. 1964, in handen gesteld om bericht en raad. Bij voormelde brief van 28 september 1964 deelde de heer De Koning mee, dat het z.i. de voorkeur verdiende de tekening van De Hollandsche Molen aan te houden. De Molencommissie heeft deze tekening met dezelfde opmerking doorgezonden aan Gemeentewerken bij brief d.d. 12 oktober 1964.

De bespreking: Het blijkt dat niemand der aanwezigen tijdig in het bezit is gekomen van de tekening van De Hollandsche Molen. De secretaris en Gemeentewerken kennen dit plan slechts sinds de bovenbedoelde correspondentie; de overigen, ook de eigenaar, zien thans de tekening voor het eerst.

De aanwezigen vergelijken de maten van de ramen van het ontwerp van D.H.M. en die van Gemeentewerken. Volgens het laatste plan zijn er al ramen aangebracht, namelijk die in het benedenstuk en die boven de ringbalk bij de stelling.

Op de tekening van D.H.M. staan zes van de acht kanten getekend. Er blijkt eigenlijk geen sprake te zijn van meer ramen. Het plan van Gemeentewerken is iets meer op het behoud van de ori-

-ginele-

543.02

ginele toestand gericht geweest. Zo is er bij de stelling wel één raam meer, doch één deur minder. D.H.M. geeft drie deuren aan; Gemeentewerken het oorspronkelijke aantal van twee deuren in de oorspronkelijke maten. De ramen op deze hoogte zijn door D.H.M. getekend op een maat van 1.30 m breed en 1.60 m hoog. De toegepaste ramen, waarin de roedjes nog overeenkomstig de tekening van D.H.M. nog zullen worden gemaakt, zijn iets kleiner: 1.10 m breed en 1.55 m hoog. Op deze ramen is inmiddels een ontheffing ingevolge de Drankwet verkregen. De ramen beneden de stelling zijn gemaakt naar de oorspronkelijke toestand, naar maat en aantal.

Eigenlijk is er in één opzicht van een belangrijk verschil tussen de tekeningen van De Hollandsche Molen en Gemeentewerken te spreken, dat is de architectuur van de ramen in het rieten dak. D.H.M. geeft deze ramen op fraaiere wijze meer verspreid op verschillende hoogten in het dak aan. Deze ramen zijn nog niet gemaakt; zij zullen volgens de tekening van D.H.M. worden aangebracht. De secretaris stelt de tekening aan de aannemer beschikbaar. Er is nog een verschil tussen de beide tekeningen. D.H.M. heeft de muren boven de ringbalk van hout getekend. Men vraagt zich af, of dit op een vergissing berust. De muren zijn hier op goede wijze opnieuw van steen opgetrokken; zelfs zijn dezelfde stenen hermitseld. Ook de molenmaker Bremer geeft aan de toegepaste bouwwijze sterk de voorkeur.

Resumé: De tekening van D.H.M. had op ruimere schaal verspreid kunnen worden. Toezending aan het bureau Delken en Rozema heeft - naar achteraf wel duidelijk is - geen enkel effect gesorteerd. Bij het instellen van de „klacht” had de Molencommissie beter terstond ingeschakeld kunnen worden. Gelukkig zijn de afwijkingen, die reeds zijn verwezenlijkt, beslist niet ten nadele van de restauratie van de molen, terwijl de „klacht” nog voldoende tijdig is binnengekomen om belangrijke verschillen bij de verdere bouw te voorkomen.-

De Heer en Mevrouw Van der Veen,
Jakob Catslaan 3,
Hoogezand .-

Groningen, 27 november 1964.

Geachte Mijnheer en Mevrouw,

Bijgesloten doe ik u de brief van de hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg weer toekomen. Voor de beantwoording van de brief kunt u wel een exemplaar van de bijgesloten verslagen van het bezoek aan de molen Aeolus bijsluiten. U zoudt kunnen schrijven, dat bij u nimmer de bedoeling heeft voorgezeten het karakter van de molen door toepassing van te veel glas aan te tasten. Dat u de bedoelde tekening van De Hollandsche Molen niet kende, daar u zelf nooit opdrachten aan het architectenbureau Delken en Rozema verstrekte, doch slechts uw schoonzoon in de tijd dat hij zich financieel voor het project interesseerde. Dat u overigens van de gedachte uitging dat wellicht de vakman Bremer volgens de tekening zou werken, ^{dat} in ieder geval de ambtenaren van Gemeentewerken, die immers ook de overheid vertegenwoordigen, en die overigens daadwerkelijke medewerking aan het plan verlenen. Dat u het een gelukkige omstandigheid acht, dat - zoals in het verslag blijkt - beslist geen nadelige afwijkingen bij de restauratie, die nog maar voor de helft gereed is, tot stand zijn gekomen. Dat bij de verdere werkzaamheden met de tekening van De Hollandsche Molen volledig rekening zal worden gehouden. Dat u binnenkort de gevraagde foto's zal toesturen.

Telefonisch heb ik De Hollandsche Molen en Monumentenzorg

op dinsdag j.l. gerust gesteld.

Ook heb ik uw vraag of het toegestaan zou zijn de pelstenen in de benedenruimte toe te passen in plaats van bovenin de molen, voorgelegd aan de Heer De Koning, technisch adviseur van De Hollandsche Molen.

Deze zei het meest er voor te voelen dat één paar stenen zoveel mogelijk in zijn oorspronkelijke toestand zou worden behouden, opdat men zou kunnen zien hoe de zaak oorspronkelijk heeft gewerkt. De overige stenen zoudt u naar eigen goeddunken kunnen gebruiken of niet gebruiken. Toepassing als tafeltjes in de benedenruimte lijkt hem niet eens zo'n gelukkig idee. Dan heb ik net zo lief gewone tafels, was zijn opmerking.

Ik hoop u met het bovenstaande voldoende van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend,

B. Jongsma, secretaris.